

سرائیکی گیت نگاری وچ لوک ریتاں دے حوالے

ڈاکٹر محمد صابر شفیق

اسسٹنٹ پروفیسر سرائیکی گورنمنٹ منڈم شمس الدین گیلانی ایسوسی ایٹ کالج اوج شریف

عمر خان گھومہ

ایم فل سرائیکی دی اسلامیہ یونیورسٹی بہاول پور

ذی وقار نجیب

لیکچرار شعبہ پاکستانی زبانیں علامہ اقبال اوپن یونیورسٹی اسلام آباد

Abstract

The inhabitants of a country are associated with different ideas, beliefs, and groups. As members of society there are certain customs and traditions that are closely connected to religion. It is considered integral to follow them, even far more important than life itself.

These customs and traditions are linked to every stage of life from birth to death and even to daily activities and social interactions. They include practices such as kabaddi, youth related traditions, wedding ceremonies, hospitality, maintaining relationships with neighbours, celebrations of small Eid and big Eid and the custom of visiting the in-laws house.

In short, customs and traditions are connected with every aspect of life. In Siraiki culture, wedding ceremonies hold great importance. Different songs are performed for each ritual, through which both men and women express their thoughts and emotions.

کہیں وی ملک وچ وسندڑ لوک انفرادی طور تے مختلف عقیدیاں نظریات تے پارٹیاں جماعتاں نال جڑیل ہوندن۔ بحیثیت ہک وسیب کار اُنوندے مذہب عقیدے دے رلدڑ ملدڑ گجھ ایسیاں رسماں ریتاں ہوندن جیندے اُتے عمل پیرا تھیون ہی جان کنوں وی زیادہ پیارہ ہوندے۔ انہاں رسماں دا تعلق ساڈے جانوں کنوں گھن کراہیں مرن پوریجن دیاں رسماں بدھنے بدھجن کنوں گھن کراہیں مرن پوریجن دیاں رسماں، بدھنے بدھجن کنوں گھن تے ٹور ٹرن، کوڈیاں، کبڈیاں، جوانی دے پرے دیاں رسماں، مہمان نوازی، حق ہمسائے نال اونج، وڈی چھوٹی عیدیاں رسماں، پیکے سورجیے وچ وسن دیاں رسماں غرض حیاتی دے ہر پہلو دے حوالے نال خاص کرسرائیکی وسیب وچ پرے دیاں رسماں خاص اہمیت رکھدن تے ول ایہ موقع تے ہر رسم دے مطابق گیت اکھیے ویندن جیندے اندر مرد تے زالیں پرناں ہک ایجھا گانڈھا ہے جیندے نال صرف گھوٹ کنوار معاشرتی طور تے ہک اپنئے جذبات دا اظہار کریندن۔ ڈوجھے نال نیڑے نیں آندے پے ہوندے بھل جو ایہ معاہدے نال ڈو خاندان ہک ڈوجھے دے قریب تھی ویندن ثقافت نال رچیا کچیا سرائیکی وسیب رسماں ریتاں وچ ہک نویکلی سُنجان رکھدے۔ اے رسماں ساڈے چمن کنوں گھن کراہیں مرن پوریجن تئیں ہوندن۔

شادی ہک اینجھا گانڈھا ہے جیندے اچ معاشرے دی اجازت نال ہک نواں رشتہ قائم کیتا ویندے شادی دے ” صرف گھوٹ کنوار معاشرتی طور تے ہک ڈوجھے دے قریب نی آندے بلکہ ایہ معاہدے نال ڈو خاندان ہک ڈوجھے دے نیڑے آویندن شادی دے بعد سس سورھے کونما پپو دا درجہ ڈتا ویندے تے ننان م، بھجائی، ڈیر، ڈیرائی سالا سالی (۱) ” کون بھین بھرا دی حیثیت ڈتی ویندی اے۔

ہولا چالی:

پرے دیاں رسماں وچوں سب توں پہلی رسم ہولا چالی ہے۔ جنیں ویلے کہیں دی شادی تھیندی اے تاں سب توں پہلے پُتریتے دھیتے گھر چھوہر دی ہولا چالی کریندن۔ جو کاکا بھرا تیڈے کنیں اسان تر اے پس جو اپنئے چھوہر کیتے الاٹو وں۔ دھیاں جوان تھی وینجن تاں دھی آلے در تے اپنئے پرانے سارے سانگا کر ن کیتے تر آندن۔ ایہ گالھ کون

عیب نی سمجھیا ویندا - دھی آله دے در تے رشتہ منگن کیتے ہمیشہ پتر آله ویندن - سانگے کیتے منڈھلے اونچ تے گالھ مہاڑ کوں بولا چالی آکھیا ویندے۔

منگناں:

منگناں شادی دیاں رسماں وچوں بنیادی رسم ہے - جی رہی گھوٹ کنوار دے رشتہ طے تھیون توں بعد کیتی ویندی اے۔ پتر آله برادری دے وڈیرے تے اپنے گجھ قریبی رشتے دار چاچے مامے دے پتر گھن تے دعا خیر دی پڑھن تے منگنی کریندن۔ منگنی دے ایں موقع تے پتر آله چھوہر دے سر تے چنی سٹیندن تے ہتھ سوکھڑی دے طور تے مندری پیندن۔ تے ابویں دھی والے وی اپنے چماترے کونمندی پیندن۔ شادی نہ تھیون تک عید برات دے موقع تے سوکھڑی دے طور تے کپڑے، چوڑیاں، مہندی ڈٹی ویندی اے۔ اچو کے دور اچ منگندا منگیندی تان ہک ڈوجھے کوں منگنی دے موقع تے ڈیکھن پر پرائے دور اچ اے رواج کائیناں با بھل جو ہک ہے کنوں پردہ کریندے ہن۔

ہن پئے می، اللہ پُجائے می وے

ہن پئے می، پیراں پُجائے می وے

بادی دا در مل رہی اں

وے جیویں میڈیاں سبھے مراداں ہن پُنیان

لکھ تھیویں میڈے دل دیاں جو آساں ہن پُنیان

(۲)

منگنے دے ایں موقع تے عورتاں کنوار کوں چنی پوا تے چنی الا گیت گاندن۔ جیندے وچ اپنے نیگریں اپنے دلی جذبات دا اظہار کریندن۔

چنی اُچ دی پوایو میکوں ڈھول وے

اینڈے اتوں ڈیاں دُنیا کوں گھول وے

چنی پا تے جیر ہے گھماں

پوندے ہر پاسے ڈھماں

ہر ویلے اینکوں پانواں

ہر ویلے اینکوں چُماں

دل آبدے رہے نت میڈے کول وے

چنی اُچ دی پوایو میکوں ڈھول وے

(۳)

گنڈھیں:

شادی دی تاریخ مقرر کرن کوں گنڈھیں بدھن یا گنڈھیں پوون آکھیا ویندے۔ گنڈھیں بدھن اچ مینڈھی، میندی تے

شادی دیاں تاریخاں مقرر کیتیاں ویندن۔ گنڈھیں دے حوالے نال گیت ڈیکھو

گڑی دا پیو کھاویں مکھن تے گھپو

ساکوں گنڈھیں بنھ ڈے

گڑی دا ویر پیویں کھنڈ تے کھیر

ساکوں گنڈھیں بنھ ڈے

ہن دیر نہ لا ساکوں گنڈھیں بنھ ڈے

گھوٹ ساڈا جگ توں سوہنا

گڑی کوں راج کریمی

ڈیکھ زمانہ چن جھنیں جوڑی

مونہ وچ انگلیں پیسی

ہن دیر نہ لا ساکوں گنڈھیں بنھ ڈے

(۴)

کانڈھے:

نائی برادری دے ہر گھر ویندے تے اُنہاں کوں شادی دی تاریخ ڈسیندے تے برادری دے اوں دا وی ڈینہ
ڈسیندے۔ برادری آلے حسب توفیق نائی کوں ویل ڈیندن۔

جیویں گھوٹ دی ماء

سنگت سڈ تے جُھمر پا

نپٹا بدھ تے کانڈھے پھیر

لگے اصلوں نہ دیر

(۵)

جیویں گھوٹ دی ماء

چندرائان

شادی آلے مہینے دا چندر ڈسن کوں چندرائان آہن۔ چندر ڈسن کوں گھن تے شادی تھیون دی تاریخ تک شادی
آلے دے گھر جاگے تھیندن۔ اے جاگے ڈوبائیں پاسے ہوندن۔ گھوٹ کنوار دے مامے، مامیاں، چاچے، چاچیاں، ماسٹر
ماسیاں، پھوپھڑ تے بوا، بھینیں بھرا تے قریبی سنگت ساتھ ہر رات کوں واری واری جاگا پلھیندن۔

پیا وچدا ہے چندرائان گھوٹ رنگیلے دا ’ ’

ہے نینا رب کوں بھائیاں گھوٹ رنگیلے دا

آتھئے میلے سنگ داراں دے

دل داراں دے حب داراں دے

اح شوق تھیا ان ماماں گھوٹ رنگیلے دا

اح میل برادری آنوئی ہے

اکول بنیں دے بابوئی ہے

اے جُھمران واجے نت رہون

اے جھر خوشیاں دے نت رہون

”رب سوہئے کوں خصمائاں گھوٹ رنگیلے دا

(۶)

مینڈھی:

شادی دی مقرر تھئی تاریخ تونسٹ ڈینہ پہلے مینڈھی دی رسم کیتی ادا کیتی ویندی اے۔ پہلے دور اچ ناں آتھ
ڈاہ ڈینہ ہوندے ہن پر اچو کے دور وچ ڈو ترائے ڈینہ پُتریتے دھیتے گھر ونج تے کنوار کونمہندی وی لیندن تے کھاو
کیتے پھل فروٹ، دیسی گھیو، تیل تے خشک میوہ جات وی ڈیندن۔ ایں توں گجھ ڈینہ بعد وڈے جاگے دی رات کوں
دھیتے گھوٹ کوں مہندی لاوُن دی رسم ادا کریندن۔ مینڈھی دے ایں موقع تے گھوٹ کنوار کوں گانے بدھے ویندن۔

توں نہ روڑی نازو ، اللہ ژی نازو ’ ’

تیڈا وے ور جیوے، جیں کھلائے تیڈے وال

وال سہیلی تیڈے، وال پیلانی تیڈے

وال نہ والاں جہیں جھنگ سیالاں جہیں

شرم دے رکھے تیڈے، امڑی دے گتھے تیڈے

لاجاں دے پکے تیڈے

اللہ ژی نازو تیڈا بال جیوے

جئیں سہایا تیڈا کاج

اللہ ژی نازو تیڈی امڑی جیوے

جئیں گنایا تیڈا ڈاج

‘ ‘ اللہ ڑی نازو تیڈا بھائی جیوے

(۷)

وڈا جاگا تے چیکوں گانا
جنگ کنوں پہلی رات چیکوں گانے دی رسم ہوندی اے جیندے وچ گھوٹ کوں وڈیرے گانا بدھیندن تے تیل
چیکوں لیندن۔ نائی کوں ویل ہٹی ویندی اے ، جھومری جھمر مریندن اے شادی دا وڈا تے آخری جاگا ہوندے۔
بدھ گانا بدھی آ گانا”

میڈا خیر اللہ دا بدھ گانا
تیڈے گانے کوں لاواں گھو خانان
تیڈی جنگ سو بیسی پیو خانان
میڈا خیر اللہ دا بدھ گانا
تیڈے گانے کوں لاواں چھا خانان
”تیڈی جنگ سو بیسی ماء خانان

(۸)

کھٹوں کٹھیاں کرن
برادری کیتے شادی آلے دے گھر کھٹوں کٹھیاں کیتاں ویندن۔ نال دے گھراں وچوں نیگر چھوہر وڈے
چھوٹے خوش تھی کم ودے کریندے ہوندن۔ این موقع تے دُود دی دیگ مٹھے چاولاں دی پکدی اے۔ کھٹوں چاون والے
وی کھاندن تے باقی لوگ وی۔

گھڑولی :

گھڑولی دی رسم وچ گھوٹ دیاں بھینیں تریمتیں دے نال گھڑولی گاندیں ہوئیں کہیں دربار ، مسیت یا پیر دے
تے وڈیرے دے گھر وچوں گھڑی بھر تے آندیاں ہن تے ول گھڑولی لہائی دی رسم تھیندی ہے۔ گھوٹ دیاں بھینیں اوں
ویلے تئیں گھڑولی نئیں لہیندیاں جڈاں تئیں انہاں دا پیو انہاں کوں مونہ منگا انعام نہ ڈے ڈیوے۔
گھڑی اے کھڑولی ، سائیاں جھولی”

آپ بھریسانبھرن نہ ڈیساں
نیلے گھوڑے واگ ولیساں
بتہ بدھ کے عرض کریساں
ساکوں لالی چل نال
بھلا تیڈی بھین بھریسی گھڑولی لال
چھوٹا میڈا گڑ دی روڑی
نازو مٹ اے شراب
”بھلا تیڈی بھین بھریسی گھڑولی لال

(۹)

کھارے چڑھن

پرنے کنوں پہلے کھارے تے چڑھاکے گھوٹ کوں دھوانون دی رسم ادا کیتی ویندی اے۔ کمبھار گھڑے گھن
آندے ، نائی دھنویندے ، موچی جُتی سی آندے ، درزی کپڑے سی آندے جہڑھے دھیتے پاسوں آئے ہوئے ہوندن تے مراٹی
سہرے گاندن ساریانکوں ویلاں ڈتیاں ویندن تے خوش کیتا ویندے۔ اچوکے دُور اچ گھوٹ حمام یا کہیں وڈے سلون تے
تیار تھیندے۔

چڑھیوں کھارے اللہ ہو وارے”

وارے تاں مرشد سوہنا اپنا
اللہ وے اللہ تیڈا لایا سچایا
اللہ وے اللہ تیکوں بابے پرناپا
سہرا تاں نبی رسول دا بنرا وے اللہ
چڑھیوں کھٹ تے پہلے پٹ تے

پُھلاں دی سیجھ لتاڑیو
”سیر سہرا یا سین دا بنرا وے اللہ“

(۱۰)

چھوئی یاڈکھئی بھُن:

کھارے توں لہندی ہونیں گھری دے زور نال چھوئی بھیندے، چھوئی بھج گئی تاں واہ واہ تھی ویندی ہے تے
جیکراہیں نہ بھجے تاں گھوٹ دی وڈی نموشی تھیندی ہے لوک آبدن بُئیں اے حال ہے تے اگوں ایہہ کیا کریسے -
تیل:

تیل لاوُن دی شادی دی ہک رسم اے، گھوٹ کوں درمیان اچ گھٹ یا کُرسی تے ہلہا تے کہیں بزرگ کنو دُعا
منگا تے گھوٹ کوں اوندے سر اچ یا ہتھ تے تیل لایا ویندے، نائی دے ہتھ اچ تیل دا پیالا بوندے لوک ویل وی ڈیندن تے
تیل وی لیندن۔

لا شگناں دا تیل بنیں لا شگناں دا تیل”

ویل ہکاوے میل وے بنیں اُن، لا شگناں دا تیل

وڈے دَر تے سگن پے تھیندے

تھر تھر ویندے یار دلیندے

ویر بکیندے ویل وے بنیں اُن

بھین گھوٹ دیاں کرن دُعائیں

شالا ویر دیاں دُور بلانیں

”آمری ڈیندی ویل وے بنیں اُن

(۱۱)

میل تے جُھمر

شادی دے ڈینہہ جنج ونجن توں پہلے پُتریتے گھر لوک بن تھن تے خوشی کیتے تھیندن یعنی باراتی بن تے
آندن جُھمران پیندن، دُعائیں ڈیندن تے گیت گانندن۔

میڈے ویرن دی ہے شادی”

وے اللہ ہووے راضی، واحد لاشریک ہووی راضی

میڈا اندر ہولے الا اللہ اللہ ہو

میڈی زبان پڑھے سوہنا کلمہ درود

جیویں گھوٹ رنگیلا ہووی پنجنن وسیلہ

ہووی نبی سنیں دی اوٹ

‘‘ وے اللہ ہووی راضی، واحد لاشریک ہووی راضی

(۱۲)

چاولیں دی روٹی:

وسیپ تے برداری دے بھرا برات ونجن کنو پہلے چاولیں دی روٹی زردہ تے خشکی گھن تے اپنے گھراں
وچ رکھی ویندن، برات توں پہلے کھا تے ویندن تے ولدن اپنے گھر ونج کھانندن۔ برات توں واپسی تے پرے دی سنگت
تے قریبی رشتے دار واپسی دے روٹی سالن اُن کھانندن۔

سہرا بدھن:

وڈیرا گھوٹ کوں سہرا بدھیندے - ایندے بعد اونکو پو گھوڑے تے چڑھیندے، گھوڑے چڑھن دی رسم
ویلے گھوٹ دیاں بھینیں اوندے گھوڑے دی واگ پکڑ تے جھل گھنڈیاں بن تے مونہ منگیا انعام گھن تے چھڑیندیاں
بن-واجیاں گاجیاں نال جنج چڑھ پوندی ہے۔

شہزادہ بنان وے سہرا تیڈا گانواں”

سہرا گانواں تے شگن منانواں جُھمران پیندی آنواں

شہزادہ بنان وے سہرا تیڈا گانواں

تیڈے سہرے کوں لانواں کھیر وے

تیکوں سہرا پویسیا ویر وے
جُھمران پیندی آنواں
شہزادہ بنال وے سہرا تیڈا گانواں
تیڈے سہرے کوں لاناواں ماکھی
تیڈیاں ویلاں ڈیسی ماسی
جُھمران پیندی آنواں
”شہزادہ بنال وے سہرا تیڈا گانواں“
(۱۳)

پلو بدھائی:
پلو بدھائی دی ریت وی بُرائی ہے بھینیں بھرا دا پلو بدھیندن، پلو بدھائی دا گیت ڈیکھو
میڈا ویر ڈے میکوں پلوں بدھائی”
منانوں شگن آلی بابل دی چائی
صدا بخت مانیں توں ویرن پیارا
سدا چمکدا رہوی بھاگیاں دا تارا
”میڈا ویر ڈے میکوں پلوں بدھائی“
(۱۴)

جنگ:
جنگ بارات کوں آہن، جہڑی پُتریتے گھروں دول دھمکے نال جُھمران پیندی دھیتے گھر روانہ تھیندی
اے نیڈے دا پندھ پیدل تے پرے دا پندھ پہلے اٹھاں گھوڑیاں تے تھیندا ہی تے ہُن گاڈیاں موٹراں تے تھیندے۔
جنگ تال میڈے ویرن دی سڑکاں تے نہ ماوے”
ویرن میڈا سدا جیوے او مہنڈری لاوے
او مہنڈری لاوے نال بابے دے اوے
ویرن میڈا سدا جیوے او مہنڈری لاوے
جنگ تال میڈے ویرن دی کچاویاں تے نہ ماوے
ویرن میڈا سدا جیوے او مہنڈری لاوے
او مہنڈری لاوے نال بھائیاں دے اوے
ویرن میڈا سدا جیوے او مہنڈری لاوے
او مہنڈری لاوے نال چاچیاں دے اوے
”ویرن میڈا سدا جیوے او مہنڈری لاوے“
(۱۵)

جنگ جھلانی:
جنگ جیلے دھیتے گھر پُجی اے تال تریمیتیں بارات کوں اندر گھر وچ نیں آون ڈیندیاں پہلے پیسے گھنن
تے ول اندر آون ڈیندن۔
نکاح:

جنگ دھیتے گھر پُج ویندی ہے پہلے نکاح دی رسم ادا کیتی ویندی ہے سنگت ساتھ تے دوست احباب سلامی
ڈیندن تے ہار پیندن۔ تے ول جنگ کوں روٹی کھوائی ویندی اے۔ ایندے بعد گھوٹ دا سہالاونکو گھن کرابیں دھیتے گھر
ویندے او گھوٹ دی حفاظت کریندے۔
ہووی مبارک گھوٹ دا بابا”
ہک واری کیا بھائی لکھ لکھ وار
ہووی مبارک گھوٹ دا بابا
گھوٹ دے بابے کوں اللہ ودھاوے
صدقہ نبی دا مونجھ نہ آوے

پُتراں دیاں خوشیاں رب ڈکھلاوے
ہر دم ہووی باغ بہار
ہووی مبارک گھوٹ دا بابا
”ہک واری کیا بھئی لکھ لکھ وار
(۱۶)

واری سوئی:
گھوٹ دے نکاح ویلے ترمیتیں اچ وری سوئی دی رسم ادا کیتی ویندی اے۔ وری سوئی اُنہاں کپڑیاں، گائیاں
تے میک اپ دے سامان کوں آکھیاویندے جہرا پُتریتے گھروں دھیتے گھر ڈتا ویندے۔
تساں گھنو وریاں تان میں آئی کھڑی آن
آئی کھڑی آن سر تے چائی کھڑی آن
تساں گھنو وریاں تانمیں آئی کھڑی آن
بازار وکاندی نسری، نویں لگی پرائی و ساری
اح سارے درد بھلائی کھڑی آن
تساں گھنو وریاں تان میں آئی کھڑی آن
ایہ ویہڑا و سدا رہوے
رب جوڑی کوں رنگ لاوے
خوشیاں دیاں آساں لائی کھڑی آن
”تساں گھنو وریاں تان میں آئی کھڑی آن
(۱۷)

جھمی اڈائی:

جھمی اڈائی دی رسم گھر وڑدے ہوئے کیتی ویندی اے۔ کنوار دیاں بھینیں ڈیڈھی وچ کھڑ ویندن ہن تے ہک
جھمی اڈگھندیاں ہن تے گھوٹ کنوں مونہہ منگیا انعام گھندیاں ہن۔

کھیر پلائی:

گھوٹ کنوار کوں کٹھا پلہا ڈتا ویندے گھوٹ دیاں سالہیاں اونکو کھیر پلاتے مونہہ منگیا انعام گھندیاں ہن۔

جُتی لکائی:

کھیر پلاؤں دے نال نال ہک ہی واردات اچ سالہیاں لگ ویندن جو ہُن گھوٹ دی جُتی لکائی ونجے۔ جیلے وی
گھوٹ کہیں طرانحوں پیر جُتی اچوں چیندا پے جُتی غائب۔ ولا سالہیاں انعام گھن تے جُتی واپس ڈیندن۔ جے گھوٹ جُتی
بچاؤں وچ کامیاب تھی ونجے تان گھوٹ دی واہ واہ تھیندی اے۔

مونہہ ڈکھائی:

مونہہ ڈکھائی دی رسم ایں تھیندی اے جو گھوٹ کنوار کوں پہلی دفعہ ہک بئے دا مونہہ شیشے وچ ڈکھایا
ویندے۔

لانوواں:

شادی دے موقع تے گھوٹ کنوار کوں ست ٹکریں ڈیوون دی رسم کوں لانوواں آبدن۔

تیڈی سیج سہاگن دے سہرے گائواں وے”

توں ہک دا لکھ تھیوں تیکوں پہلے اے لاواں وے

جیویں بنرا گھوٹ رنگیلا، ہووی رب وسیلہ

آسنگری سیج تیڈی تیکوں جوڑ پلہاواں وے

توں ہک دا لکھ تھیویں تیکوں ڈوجھی اے لاواں وے

جیوں جوگا خوشیاں ماٹیں شالا ہووی سیئت سرائیں
تیکوں بخت سلام کرے ہووے سیئت دا ناناں وے
”توں ہک دا لکھ تھیویں تیکوں تریجھی اے لاواں وے“
(۱۸)

ڈولی چڑھائی (رخصتی)

کنوار دھیتے گھروں پُتریتے گھر ڈو روانہ تھیندی اے۔ این موقع تے سینگیاں، سہیلیاں ماء پیو، چاچے
مامے، بھین بھرا کنوار کون دعا ڈے کراہیں رُخصت کریندن۔ ڈولی چڑھن دی رسم وچ ماء کنوار کون ڈولی کول گھن
ویندی ہے تے کنوار دے اگوں دانیاں دی پرات کیتی ویندی ہے او ست بکاں بھر تے اپنے سرتوں پچھاں سٹیندی ہے
این رسم دا مطلب ایہہ ہوندے جو دھی اکھیندی ہے جو میں تہاڈا رزق نیں چاٹی ویندی بھل جو پچھاں سٹی ویندی ہاں
تے دعا کریندی ہا تہاڈا رزق ودھے قرآن دی چھاں تلے کنوار کون روانہ کیتا ویندے۔ کنوار دے نال ہک نوائی
تے ڈوسیاں رشتے دار تریمتاں ہوندن۔

آساں دھیاں نمائیاں بابل نیں کئی ساڈا زور

وَسْنی محل تے ماڑیاں بابل اح دا ڈینہ نہ تھور

آساں مُسافر پکھواں وانگوں

ساڈی منزل پوروے با بل

سادی منزل ہور وے بابل

ساکوں ویناں وانگ سٹیندا

شرناہیں دا شور وے بابل

شرناہیں دا شور

دھیاں تے پیو ماء دے سانگے

ہن کتے کمزور وے بابل

ہن کتے کمزور

لکھیاں ہر گز ٹلیدیاں ناہیں

چھٹے تخت بھنبور

جیندیاں ول پئے تھیسں میلے

کچی سہہ دی ڈور وے بابل

”کچی سہہ دی ڈور“

(۱۹)

لاگ گھن:

بھرا ڈولی کون مونڈھا ڈے دروازے تنیں گھن آندے تے اگوں ڈولی کون نائی تے کم کار آلے مونڈھے ڈے
گھن گھندن تے گھوٹ کنوں لاگ وصول کریندن۔ انہاں لاگ گھن والیاں وچ نائی، موچی، کمبھار، لوہار، درزی، پولی، مراٹی
، گٹنا شامل ہوندن۔ گھوٹ انہاں کون راضی کریندے تے ول برات روانہ تھی ویندی اے۔

کونڈا پکڑائی

کنوار جیلے ساہورے گھر پُجی ہے تاں اوہ اپنے کوٹھے وچ وڑن توں کونڈا پکڑیندی اے۔ این رسم وچ کنوار
دے سس سوہرے اونکوں اُبدن جو سارا گھر تیتا ہے توں ساڈی نوہ نئیں دھی ہیں پر او ول وی مونہہ منگی شے گھن
کراہیں کونڈا چھڑیندی ہے۔

بارات دی روٹی

واپسی بارات کون روٹی کھاوائی ویندی اے، سنگت اچ بٹ خچ تے مبارکاں ملدیاں پیاں ہوندن جو پُتر پرنان

آئیں ماشا اللہ۔

حق مہر

گھوٹ رات کوں کنوار دے کمرے اچ ویندے - مونہہ ڈکھائی دا تحفہ ڈیندے ، حق مہر ادا رکریندے تے ول سیج منیندے۔

برادری دی کچی پکی روٹی

سویل نال برادری دی کچی پکی روٹی چاون آلے وسیب تے برادری دے بھرا کٹھے تھی ویندن گجھ کچائے گجھ پکا گوشت چیندن ،ویل نیندر سلام ڈیندے ویندی واٹ۔ ہن اے رواج مُک گئے گجھ لوگ شادی آلے دے گھر بہہ تے کھا تے ویندن۔
دعوت ولیمہ

دعوت ولیمہ تے باہر دی سنگت دے لوگ آندن - انہاں وچ برادری دے لوگ وی شامل ہوندن - ولیمہ وچ گوشت ،پلا،مٹھے چاولیں نال مہماناں دی خدمت کیتی ویندی اے۔ تے گھر عورتاں کیتے وی ولیمہ دا انتظام الگ ہوندے۔ اچو کے دور وچ ولیمہ کٹھا کر ڈتا گئے۔ ٹینٹ دی ہک سائیڈ تے مرد تے ڈوجھی سائیڈ تے عورتاں ولیمہ کھاندن۔
نیندر :

برادری دی نیندر گھنٹ کیتے مہتر تے اوندے نال پڑھا کوں جوان نیندر لکھے ہا - پہلے پہلے نیندر شادی والا ڈیندا ہا۔ نیندر نائی ہکریندا ہا پہلے نائی ویل گھندا ہا تے ول شادی والے دی نیندر ہکریندا ہا -
، کھیر دے دھوتے پھلاں دے پوتے شادی والے دی نیندر اے۔“
ول جیلے نیندر ختم تھیوے ہا تاں نائی اے بول اکھے ہا۔
(۲۰) ”بھاگ بھاگ کوئی سٹا ہے تاں جاگ“

گجھ لوگ بیٹھے ہوندن این مقابله وچ جو میں سب توں زیادہ نیندر ڈیسال-ول او وی نیندر لکھویندے ہن۔ اچو کے دور وچ ولیمہ تے لوگ نیندر کاپی تے لکھوا ویندی واٹ تھیندن یا گجھ لوگ گھوٹ دی جیب اچ لفافہ پا سلامی ڈیندن۔
موکھا

میزان منشی ڈے تے اہدا میڈی لکھائی ڈیوشادی ولا آکھیندے مہتر کوں آکھو موکھے سارے اُون ڈیون۔موکھے گھنن والیاں وچ

منشی،گٹنٹاں،موچی،نائی،کمبھار،لوہار،چڑھویا،مراٹی،سب کوں موکھا مہتر ڈیندا ہا۔اخیر اچ مہتر کوں پگ پوائی ویندی بئی تے جوڑا وی ڈتا ویندا بادعا منگائی ویندی بئی۔
گانا گھلائی

گانا کھلائی دی رسم عصر ویلے تھیوے ہا جیلے دھیتے پُتریتے گھر آون ہا - روٹی ٹکی کھاوُن توں بعد گانے دی رسم ادا کیتی ویندی بئی - گانا چھڑواوُن کیتے تلے تڈپیاں وچھاتے اُتے صاف ستھرے کپڑے کھیس وچھائے ویندے ہن۔ ہک پاتری وچ کچے کھیر دی لسی ،پیر دے پتر،پُھل پاتے ویندے ہن۔گھوٹ کنوار دا گانا کھولے ہا تے کنوار گھوٹ تے سہالے دا۔ کھل ہس نال گانا کھل ونجے ہا - تے ول مٹھائی ونڈائی ویندی ہے۔
ستواڑہ

ستواڑہ دی رسم اے ہے جو ولیمہ گانے توں بعد شام کوں گھوٹ تے کنوار کوں دھیتے گھر گھن ویندن۔ ہک رات اُتھاں رہن توں بعد اچو کے دور اچ تاں سویلے ویلے واپس پہلے دُور وچ کنوار ست ڈیہاڑے پیکے ربندی بئی۔ ول گھوٹ ست ڈینہہ بعد کنوار کوں گھن آندا ہا۔اے سرائیکی وسیب دیاں شادی دیاں رسماں ہن - این توں علاوہ ہر علاقے وچ دیاں اپنیاں اپنیاں رسماں ریتاں ہن جنہاں نال لوگ اپنی حیاتی گزریندے پن تے خوش تے خوش نہال ہن۔
پہلے وانگوں“

جالیں پیلھوں

سب اونویں چت چور

اکھیں چمدے اوبے امڑی پیکڑے

اوبے قصے ،اوبے راتیں

اوبے چندر چکور

پرہک امڑی تیڈے کھوبیں

(۲۱) میں نابیں ہن اونویں

حوالہ جات

- حمید آفت ملغانی، "سرائیکی لوک ریت"، سرائیکی ادبی بورڈ ملتان، 2005ء ص 83
- ظفر لاشاری، "سرائیکی لوک سہرے"، الفیصل ناشران لاہور، س ن ص 29-30
- گھوٹہ، حفیظ طاہر، گاؤں، بہاول پور، جی پبلشرز، جولائی، ص 48
- ڈاکٹر نواز شہانوی، "شاعری دے گڑ"، جھوک پرنٹرز ملتان، 1997ء ص 297
- گھوٹہ، حفیظ طاہر، گاؤں، بہاول پور، جی پبلشرز، جولائی، ص 55
- اللہ بخش یاد، "جذیبیاں پوتے ہول"، عاتکہ پرنٹرز ملتان، 2005ء ص 94
- ظفر لاشاری، "سرائیکی لوک سہرے"، الفیصل ناشران لاہور، س ن ص 39
- حمید آفت ملغانی، "سرائیکی لوک ریت"، سرائیکی ادبی بورڈ ملتان، 2005ء ص 94
- ظفر لاشاری، "سرائیکی لوک سہرے"، الفیصل ناشران لاہور، س ن ص 130
- ڈاکٹر نواز شہانوی، "شاعری دے گڑ"، جھوک پرنٹرز ملتان، 1997ء ص 301
- اللہ بخش یاد، "جذیبیاں پوتے ہول"، عاتکہ پرنٹرز ملتان، 2005ء ص 112-113
- ظفر لاشاری، "سرائیکی لوک سہرے"، الفیصل ناشران لاہور، س ن ص 122
- ڈاکٹر نواز شہانوی، "شاعری دے گڑ"، جھوک پرنٹرز ملتان، 1997ء ص 300
- اللہ بخش یاد، "جذیبیاں پوتے ہول"، عاتکہ پرنٹرز ملتان، 2005ء ص 124-125
- ظفر لاشاری، "سرائیکی لوک سہرے"، الفیصل ناشران لاہور، س ن ص 137
- عاصمہ ظہور، "شادی دے سہرے"، جھوک پرنٹرز ملتان، 2008ء ص 98-99
- اللہ بخش یاد، "جذیبیاں پوتے ہول"، عاتکہ پرنٹرز ملتان، 2005ء ص 301-302
- عاصمہ ظہور، "شادی دے سہرے"، جھوک پرنٹرز ملتان، 2008ء ص 91-92
- اللہ بخش یاد، "جذیبیاں پوتے ہول"، عاتکہ پرنٹرز ملتان، 2005ء ص 92-93
- انٹر ویو، "منشی محمد یعقوب" مبارک پور تحصیل احمد پور شرقیہ، شام 6 بجے تاری-2025
- اشو لال فقیر، "چھیڑو ہتھ نہ مڑلی" کتاب نگر ملتان، 1989ء ص 84